

Noeliberel Ekonomik Politikalardan Keynesyen Politikalara Doğru Ekonominin Geleceği*

Prof. Dr. Sayım Yorgun
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Sosyal ve iktisadi alanda yer alan liberalizm ve kapitalizm, bugüne kadar hayatımızı etkileyen önemli kavramlar arasında yer almaktadır. Bu iki kavram farklı içeriklere sahip olsa da kesiştikleri alanlar mevcut ve birbirlerini beslemektedir. Liberalizm, kapitalizmi bünyesinde barındıran ve siyasi liberalizmi de içeren daha geniş bir kavramdır. Ekonomik ve siyasi liberalizm, birbirini besleyerek büyümüş ve etkinliğini artırmıştır. Bu anlamda Kapitalizm ekonomiyle sınırlı iken, liberalizm bu sınırların dışına taşan düşünceye dayanmaktadır. Bu nedenle liberalizm, sadece ekonomik alanda değil, siyasi ve sosyal alanda da etkiler yaratmaktadır.

Liberalizm sorunları çözebildi mi

Liberalizmin özgürlük temeline dayalı anlayışı ekonomik liberalizmi doğurdu ve kapitalizm bu liberal anlayış üzerinden sistemleşti. Uluslararası ekonomik ilişkilerin karmaşık ağının gelişimi, ondokuzuncu yüzyıl liberalizmi ve kapitalizminin bir ürünüdür. Modern üretimin kapsamlı bir şekilde uzmanlaşması teknolojiye eş zamanlı gelişme ile mümkün kılındı (Mises,1985:27). Özel mülkiyeti hak olarak gören ve ekonomik gelişmenin lokomotifi olacak rekabeti esas alan bu ekonomik anlayış, mülkiyet hakkını temel haklar arasında öne çıkardı. Bireysel özgürlüğe dayanan bu **ekonomik sistem piyasayı tek belirleyici olarak kabul etti**. Özgürlük ve barış ilkeleri üzerine bina edilen liberalizm, aslında bu iki kavram üzerinden de yoğun eleştirilmektedir.

Sekülerizm ve rasyonalizmin egemen olması kapitalizmin yerleşmesini hızlandırırken, dinin ve geleneklerin belirleyiciliğini zayıflatmış, pragmatizmin güçlenmesi, ekonomik kararların insan odaklı olmaktan çok, kâr odaklı olma eğiliminin desteklenmesi ekonomik ilişkileri değiştirmiştir. Tam rekabetin gerçekleşebileceği ve piyasayı dengeleyeceği düşüncesi, çıkabilecek sorunların serbest piyasa gücü ile çözüleceği beklentisi ekonomik sistemin adeta temelini teşkil etmiştir. Ancak bırakınız yapsınlar ve bırakınız geçsinler politikası yerine devletin düzenleyici ve müdahale edici rolüne duyulan ihtiyacın artması, devletin mali ve parasal araçlarla piyasaya müdahale etmesini zorunlu kılmıştır.

Refah devleti ekonomik sorunların suçlusunu mu

Keynesyen politikalarla ortaya çıkan refah devletleri hantal, verimsiz, rekabeti olumsuz etkileyen, tembelliği teşvik eden bir sistem olarak sunuldu ve neoliberal anlayışlar gündeme taşınarak, devletin küçültülmesi hedeflendi, finansallaşma ve sanayisizleşme eğilimi artırıldı. Refah devleti, toplumun her kesimine geniş hizmetler sunan, yelpazesi ve menfaat sağlayıcı rolü geniş olan büyük bir işveren ve tedarikçi olarak konsolide hale geldi. Ancak refah devleti giderek ekonomik düşüşün suçlusunu oldu, verimsizliği ve etkisizliği kınandı (Langan,1999:xii).

Liberal düşüncenin önemli savunucularından olan Hayek'i besleyen önemli argümanları gündeme getiren Mises, "bizi üretim araçlarının özel mülkiyetinden ve para kullanımından uzaklaştıran her adım, aynı zamanda bizi rasyonel ekonomiden de uzaklaştırmaktadır" (Wapshott,2017:37) açıklamasıyla piyasanın önemine vurgu yapmış ve serbest piyasaya

yapılacak müdahalelerin doğal dengeyi bozacağı düşüncesini öne çıkarmıştır. Bu görüşten hareket eden Hayek, insanların diğer doğal yasalarda olduğu gibi, ekonominin doğal yasalarına göre yaşamak zorunda olduğu düşüncesinden hareket ederek, devletin bu düzene müdahale etmesinin beyhude bir davranış olduğunu açıklamıştır (Wapshott,2017:48). Uzun yıllar yoğun bir şekilde eleştirilen bu görüşler, 1970 yılında yaşanan enflasyon içinde durgunluk olarak ifade edilen stagfilasyonun yaşanmasıyla gündeme gelmiş, yaşanan sorunlara çözüm olacağı düşüncesiyle rağbet görmüştür. Çünkü Keynesyen politikaların yaşanan sorunları çözemediği sonucuna ulaşılmıştır. Keynes'in işsizlikle enflasyonun aynı anda artmasının mümkün olmadığına ilişkin görüşü yıkılmış, Keynesyen politikaların önemini azaltan bu sonuç, liberal politikaların önünü açmış, Keynes'in yıldızı sönerken, Hayek'in yıldızı parlamıştır.

Harvey'in bize hatırlattığı gibi neoliberal proje, sermayeyi toplumsal bağlamdan koparmayı ve kilit piyasa kurumlarını demokratik hesap verebilirlikten ayırmayı amaçlıyordu (Apeldoorn ve Overbeek,2012:5-6). Bu nedenle neoliberal görüşlerin hayata geçirilmesi için öncelikle keynesyen politikalar eleştirilmiş, toplumun gözünde işe yaramaz kılınmış, sonra ise yeni politikaları ikame edecek siyasi iktidarlara yol açılmasıyla süreç tamamlanmıştır.

Keynesyen ekonomik politikalara mı dönüyoruz?

Noeliberalizm, 1970'lerin ekonomik ve sosyal krizlerinin ardından kapitalist sınıfın iktidarını yeniden kurmayı amaçlayan siyasi bir proje ve sermayeyi yönetenlere yeni bir uluslararası ekonomik düzen olarak sunulmuştur (Apeldoorn ve Overbeek,2012:4) Neoliberalizmin merkezinde özelleştirme, devletin küçültülmesi, sosyal harcamaların azaltılması ve deregülasyon yer almaktadır. Bu ekonomik politikalar sonucunda serbest pazarda yaşanan başarısızlık, noeliberalizmin yerini alacak yeni bir ekonomik paradigma tartışmasını yarattığı gibi, Keynesyen politikalara tekrar dönüşü de gündeme getirdi. Keynesciliğin daha sağlam bir ekonomik büyüme sağladığı düşüncesi gündemdedir (Dileo,2009:47).

Sınırsız rekabete karşı adil rekabeti esas alan, emeğe dayalı kirli rekabeti reddeden, rekabeti coğrafi olarak sınırlandıran anlayışları esas alan politikalara ihtiyaç olduğu açıktır. Rekabetin sosyal yararlarını göz ardı etmeyen, ekolojik olarak sürdürülebilir üretimi esas alan, adil ticari ilkeleri hayata geçiren, bilgi transferi ve teknolojik paylaşımdaya dayanışmayı önceleyen bir anlayışı küresel düzeyde egemen kılmak gerekiyor. Yeni keynesyen politikalarla bu anlayışlar üzerine yeni bir ekonomik yapının kurulması mümkündür, yeter ki bu talebi gündeme getirebilecek toplumsal ve siyasi güçler ortaya çıkarılabilsin.

Kovid-19, piyasaya müdahaleyi ve devletin rolünü artırdı

COVID-19 krizi; sağlık tabanlı, ekonomik, sosyal ve siyasi etkileri olan bir krizdir. Bu nedenle devletin düzenleyici ve dengeleyici rolünün güçlendirildiği, demokratik kurum ve kuralların egemen olduğu yapılara duyulan ihtiyaç artıyor.

Uzayda yaşamdan sanal paraya, insansız fabrikalardan topraksız tarıma kadar çok köklü değişimlerle karşı karşıyayız. Dünyadaki ekonomik gücün büyük kısmının birkaç kişi ve şirket tarafından yaratıldığı ve ele geçirildiği bir sürecin içerisindeyiz. Dolayısıyla eski kavramlar ve politikalarla yeni ihtiyaçları karşılamak imkansız görünüyor. Bu nedenle devlete yüklenen fonksiyonları, ekonomik üretimin temelinde bilginin olduğu gerçeğini, mikro ve nanoteknolojileri, blok zincirini (blokchain), robotları ve yapay zekayı, ulus ötesi şirketlerin

Üretim ve pazarlama güçlerini, Sanayi 4.0'ı, sosyal politika ihtiyaını, işçiler arasında yaşanan farklılaşmayı ve sınıfsal parçalanmayı vs. esas olarak ekonominin geleceğini yeniden düşünmek gerekiyor.

*Daha geniş bilgi için bkz. Sayım Yoręun, Ekonomik Politikalar ve Endüstri İlişkilerinin Geleceği, Beta Basım Yayım, 2019